

AFTER THE TALIBAN TAKEOVER – WHAT FUTURE AWAITS AFGHANISTAN?

Konferensrapport 2021

Svenska
Afghanistankommittén

INNEHÅLL

KONFERENSRAPPORT 2021,
After the Taliban takeover – What future awaits Afghanistan?

KONFERENSRAPPORT 2021.....	3
OMVÄRLDENS SAMVERKAN.....	5
POLITISKA PRINCIPER KROCKAR MED HUMANITÄRA	9
VAD VILL TALIBANERNA?.....	10
SAMRÖRE MED TALIBANERNA.....	12
FORTSATT STÖD FÖR KVINNORS RÄTTIGHETER.....	14
SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER.....	16
EN VECKA FÖR AFGHANISTAN	18

Omslag

Skola i byn Yrskin i distriktet Worsaj i norra Afghanistan.
SAK driver två skolor i olika ändar av byn.

Foto omslag: Kajsa Waaghals
Rapportförfattare: Anders Rosén
Formgivning: Bedow

*Denna produkt har producerats med stöd från Sida.
Sida delar inte nödvändigtvis de åsikter som framförs.
SAK ansvarar för innehållet.*

KONFERENSRAPPORT 2021

”Läget i Afghanistan är akut. Vi har en mycket kritisk situation där 97 procent av befolkningen riskerar leva under FN:s fattigdomsgräns nästa år. Och i denna stund är omkring 85 procent av all sjukvård stängd.”

Andreas Stefansson, generalsekreterare Svenska Afghanistankommittén

SVENSKA AFGHANISTANKOMMITTÉNS generalsekreterare Andreas Stefansson beskrev en mörk situation när han inledde och öppnade Svenska Afghanistankommitténs (SAK) konferens om Afghanistans framtid, efter talibanernas maktövertagande i augusti 2021.

Huvudtemat för den internationella konferensen den 11 november 2021 var hur det internationella samfundet ska kunna ge stöd till Afghanistans folk även i fortsättningen. Inbjudna deltagare var exempelvis beslutsfattare på myndighets- och regeringsnivå, forskare, debattörer, journalister, diplomater, samt representanter för civilsamhället och organisationer som arbetar för utveckling, demokrati och mänskliga rättigheter i Afghanistan. Deltagarna var med från Stockholm och digitalt från andra håll i världen, exempelvis Kabul.

Omkring 80 besökare fanns på plats i konferenslokalen i Stockholm, men hela konferensen sändes också digitalt där ett par hundra följde konferensen på webben.

SAK:s internationella konferens arrangeras vartannat år, i år ett år försenad på grund av pandemin.

Motsättningar kring principen om pengar via afghanska staten

Diskussionen handlade mycket om relationen till

talibanregimen och hur det internationella samfundet ska förhålla sig till det nya styret för att kunna ge stöd även i fortsättningen. Flera talare uppmanade till snabba lösningar för att kunna reda ut den monetära krisen, den stora bristen på kontanter i landet samt matbrist, kyla, undernäring bland barn och en närmast havererad sjukvård. En humanitär kris är ett faktum och det är nödvändigt att hitta snabba lösningar för att mildra den svåra och akuta situationen.

En tydlig skiljelinje var mellan svenska myndighets- och regeringsföreträdare som markerade att inga transfereringar bör gå genom den nya regeringens förvaltning, medan biståndsorganisationer hävdade att situationen just nu är så akut att den principen måste frångås.

Flera representanter från oberoende biståndsorganisationer menade att det är absolut nödvändigt att snabbt få in pengar till Afghanistan och att tiden nu rinner i väg. Som SAK:s styrelsemedlem och mångårig medarbetare Anders Fänge uttryckte det:

”Även om vi snabbt får in pengar till Afghanistan kommer många människor att dö den kommande tiden i umbäranden. Men om vi inte får in pengar kommer ännu fler att dö. Omvärlden har ett mycket stort ansvar i detta.”

En kritisk tid för Afghanistan

Andreas Stefansson berättade att årets internationella konferens nu äger rum i en mycket kritisk tid för Afghanistan. Ekonomin beräknas falla tillbaka kraftigt och det råder en svår bankkras, där finanssystemet har havererat och det är stor brist på kontanter. Även om människor har pengar på sina konton på banken, kan de inte ta ut kontanter och köpa vad de behöver för dagen.

Stefansson har arbetat länge i Afghanistan och under olika epoker. Han berättade om när han kom ner som nyanställd när talibanerna styrde förra gången och han på nära håll fick uppleva de svåra livsvillkoren:

”Vi satt i mörkret på kvällarna eftersom det inte fanns el. Meddelanden och löner fick transporteras med åsnor. Det enda som gick att lyssna på var religiösa radiostationer.”

”För mig är det som ett slags omvänd déjà vu, som att år 2001 plötsligt har kommit tillbaka men där den eufori och det hopp man kände då, idag är ersatt med lika delar oro och frustration.”

2001 hoppades många på ökad frihet och demokrati. Andreas Stefansson påminde om de stora framsteg som gjorts under de 20 år som gått sedan dess. Många flickor och pojkar har fått komma till nyöppnade skolor. Mördardödligheten har minskat med hälften sedan år 2000.

I sitt inledningsanförande ställde Andreas Stefansson frågorna om allt verkligen ska raseras och hur vi i omvärlden kan ena oss för att motverka en kollaps av samhället.

”Vad är egentligen framtiden för Afghanistan? Det är temat för vår konferens här. Förhoppningsvis kan vi tillsammans skapa idéer om hur vi kan fortsätta vårt stöd till Afghanistan”, sade Andreas Stefansson och satte upp tre viktiga punkter för konferensdeltagarna:

- Afghanistan är mycket beroende av bistånd utifrån. Hur ska vi hitta flera fler och nya mekanismer för finansiering nu när omvärlden stryper sina transfereringar? Det finns andra exempel i världen att det är möjligt. Men det är bråttom!
- Vad kan FN göra? Och vad kan regeringar och andra organisationer göra för att framstegen för kvinnor att delta i politiken, media och i samhället i övrigt de senaste 20 åren, inte ska vara förgäves?

- Hur kommer talibanerna att styra? Vi har hört ordet ”snart” i nästan tre månader, men vi har sett förhållandevis lite av den väg som den nya regimen kommer att ta. Hur kommer de nya lagarna och riktlinjerna att se ut?

Starkt framträdande av Jamila Afghani

Ett starkt och känslolöst framträdande gjordes av Jamila Afghani, ordförande för den afghanska sektionen av Women's International League for Peace and Freedom (WILPF). Hon medverkade på länk från Norge och uppmärksammade konferensen på att kvinnors rättigheter riskerar att hamna utanför när fokus ligger så starkt på den rådande humanitära krisen i Afghanistan.

”Jag är extremt oroad över kvinnors rättigheter och att de utsatta grupperna glöms bort. Situationen är mycket svår och alla problem som nu drabbat landet, slår än hårdare mot kvinnorna. Våldet, diskrimineringen, inskränkningar i den frihet som funnits tidigare, ökar nu och ni alla kan hjälpa till att stoppa våldet mot kvinnor. Nu gäller det att göra verklighet av alla fina uttalanden!”, menade Jamila Afghani.

Hon sade vidare att USA:s felaktiga politik har drabbat kvinnorna hårt, men att Afghanistan inte är samma land som för 20 år sen och att landets kvinnor inte kan luras och föras bakom ljuset igen. Men omvärldens stöd och fokus är nödvändigt, framförde Afghani.

”Vi talar mycket om vad vi förväntar oss av talibanerna, men glömmer vad vi själva kan och ska göra.”

På frågan om vad de internationella sanktionerna innebär för kvinnor i Afghanistan svarade Jamila Afghani:

”Det är tveksamt om talibanerna tar intryck och ändrar sig genom sanktioner. Men i slutändan slår sanktioner mycket hårt mot kvinnorna i landet. Jag ber det internationella samfundet att hitta nya och bra mekanismer att fortsätta stödet.”

”Många säger att mycket har hänt de senaste 20 åren, men talibanernas grundsyn på kvinnor har inte ändrats. Och många säger att det saknas en plan B. Men vi kvinnor såg redan i februari 2020, när USA skrev sitt avtal med talibanerna, vad som skulle kunna komma. Vi blev inte lyssnade på och nu är vi helt skyddslösa.”

OMVÄRLDENS SAMVERKAN

En diskussion under konferensen knöt an till den svenska – och andra regeringars – uttalanden om att inget stöd får gå via den nya talibanregimens förvaltning och budget. Seminariet diskuterade hur det internationella samfundet ska kunna samverka i stödet till det afghanska folket.

DET SVENSKA STÖDET till Afghanistan ska gå till det afghanska folket och inte till eller via regimen. Det var Carin Jämtin, Sidas generaldirektör, mycket tydlig med när hon medverkade på konferensen. Inga transfereringar ska gå genom talibanstyret och pengarna får heller inte gynna eller stärka styret.

”Men vi kommer att fortsätta det långsiktiga stödet och hitta nya vägar. Klart är att vi aldrig kommer att acceptera en institutionaliserad diskriminering. Principen för bistånd ska vara rättighetsbaserad, långsiktig, strategisk och gynna folket”, menade Carin Jämtin.

Jämtin framhöll den stora betydelse som Svenska Afghanistankommittén har haft och organisationens kapacitet att leverera bistånd under 40 år. SAK har varit en av Sidas viktigaste partners och kommer så också att vara i framtiden, framhöll Jämtin.

Inget stöd via talibanregimen

Carin Jämtin sade sig dock vara övertygad om att samarbete också måste ske med andra aktörer. Det internationella samfundet bör snabbt – helst skulle det redan ha gjorts – hitta nya vägar att finansiera viktiga insatser, framför allt inom utbildning och hälsovård, och företrädesvis under FN:s ledning.

”Men fortfarande utan samband med den afghanska statsbudgeten och vid sidan av talibanregimen. Det finns andra exempel i världen på hur en sådan finansiering kan gå till, exempelvis från Jemen”, framhöll Carin Jämtin.

Jämtin betonade också vikten av att ge stöd till det

afghanska civilsamhället, både inom och utanför landet, samt att säkerheten för de partners som Sida arbetar med är prioriterad. Hon gav också en reflektion efter att ha deltagit under dagen på konferensen:

”Diskussionerna har ökat mina kunskaper, men de har också gjort mig mer förvirrad... Det är minst sagt en komplicerad situation i landet.”

Reaktion från Norska Afghanistankommittén

På seminariet om omvärldens samverkan i stödet till Afghanistan, fick Sidas generaldirektör Carin Jämtin mothugg från Terje Watterdal, landschef på Norska Afghanistankommittén och som medverkade på länk från Kabul. Watterdal reagerade starkt mot den rådande principen att inga pengar får gå via regimen i Kabul. Den hårda inställningen från västvärlden bidrar just nu till problemen och försvårar situationen, menade Terje Watterdal.

”Världen försöker med alla medel få den nuvarande regimen att falla. Men det görs utan att det finns några riktiga alternativ. Utsatta grupper har blivit gisslan mellan en fundamentalistisk regim och utrikespolitiska principer i västvärlden”, sade Watterdal. ”Det får inte nu hindra stödet till det afghanska folket.”

Han menade att vi nu ser en total brist på regeringsförmåga och en bra förvaltning. Men Terje Watterdal påminde om att det upplevde vi också tidigare med den förra regeringen som störtades i augusti. När den regeringen inte förmådde leverera service ut i landet och fullfölja sitt åtagande, då tittade omvärlden till stor del passivt

”Om vi inte mycket snart skrider till verket med kraftfulla åtgärder för att hjälpa landet, kommer vi snart att få uppleva en katastrof som går längre än vi kan föreställa oss – och vi kommer inte att kunna säga att vi står utan skuld efteråt!”

Terje Watterdal, landschef Norska Afghanistankommittén

- › på. När den nuvarande talibanregimen ger prov på total inkompetens och oförmåga, finns ett inslag av att prestigeförlusten efter det förlorade kriget mot talibanerna bidrar till den hårda inställningen, sade Watterdal.

”Vi ser just nu en mänsklig katastrof. Det som har byggts upp inom utbildning och hälsa håller på att kollapsa. Det som vi under lång tid, med mycket möda och till stora kostnader byggt upp, riskerar att raseras”, förklarade Terje Watterdal.

”Både vi i den Norska och den Svenska Afghanistankommittén finns på marken lokalt och ser vad som händer. Jag möter människor varje dag; män, kvinnor, äldre, yngre som saknar pengar, mat och framför allt förhoppningar om framtiden. Och nu väntar dessutom den hårda afghanska vintern med kyla och arbetslöshet.”

Watterdal berättade också om den frustration som många känner när de upplever att västländerna lämnade landet och evakuerade över huvudet på den afghanska folket. Utlovad assistans och hjälp har uteblivit.

”Om vi inte mycket snart skrider till verket med kraftfulla åtgärder för att hjälpa landet, kommer vi snart att få uppleva en katastrof som går längre än vi kan föreställa oss – och vi kommer inte att kunna säga att vi står utan skuld efteråt!”

Samverkan med talibanregimen enda alternativet

Terje Watterdal berättade att Svenska och Norska Afgha-

nistan-kommittéerna arbetar på plats lokalt i Afghanistan, men att organisationerna just nu upplever mer hinder än stöd från det internationella samfundet. Han påpekade också att västländerna gick in i Afghanistan med stora militära resurser – utan en tydlig plan. Den militära insatsen drogs även tillbaka utan en tydlig plan. ”Nu ser vi att det internationella samfundet också saknar en plan för att motverka katastrofen och hindra att många liv går till spillo i detta redan hårt drabbade land.”

”När vi har möten med företrädare för regimen vädjar de oavbrutet om stöd. Det handlar om stolta människor, men de känner att även om de vann kriget så håller de nu på att förlora freden. De har visat en kompromissvilja i kontakterna med oss, men tålmodet med vår verksamhet är begränsat”, fortsatte Watterdal. Hans slutsats var tydlig:

”Jag vill definitivt inte medverka till ett erkännande och en acceptans av talibanerna, ingen vill se deras sätt att styra. Men just nu ser jag inga andra alternativ än att samverka med den nya regimen och då speciellt när det gäller praktiska lösningar för hälsa, utbildning och systemen för att stärka landsbygden”, markerade Terje Watterdal.

”Det är inte en vädjan om stöd till talibanregimen. Detta är en vädjan om stöd till det afghanska folket! Det får inte hänga på att vi håller fast vid vissa principer, särskilt när omvärlden brutit så många av sina andra principer”, var Terje Watterdals budskap.

"Det är inte svårt att förklara varför det är bättre att stödja bonden så att han kan så och skörda, eller ge stöd till kvinnor till en egen försörjning, i stället för att de ska stå i matköer och vänta på akut humanitär hjälp."

**Ulrika Modéer, assisterande generalsekreterare och chef för FN:s utvecklingsprogram
UNDP:s avdelning för externa relationer och påverkansarbete**

Både kortsiktigt och långsiktigt stöd viktigt

Vid seminariet om omvärldens samverkan i stödet till Afghanistan, betonade Ulrika Modéer att det nu gäller att förverkliga alla rapporter som skrivits och allt som sagts vid otaliga konferenser. "Det gäller att gå tillbaka och se hur vi arbetat de senaste 20 åren och hitta en väg framåt, både kort- och långsiktigt. Det kan handla om en kombination av kortsiktigt och långsiktigt stöd för att hitta en hållbar modell i den nuvarande situationen med betoning på humanitärt bistånd och där är erfarenheterna från de senaste två decennierna mycket viktiga. De senaste 20 åren får inte vara förlorade", menade Ulrika Modéer.

Hon betonade att de stora resultaten i Afghanistan har uppnåtts på lokal nivå och att vi måste fortsätta att arbeta lokalt. "Nu står Afghanistan inför vintern med en än mer akut situation och då måste vi hitta ett sätt att motverka katastrofen", framförde Modéer.

Ulrika Modéer tackade Terje Watterdal för hans "rättframma framställning" och uppskattade hans budskap att omvärlden nu snabbt måste hitta andra vägar för stöd till Afghanistan.

Fortsätt det lokala arbetet

"Även i talibankontrollerade områden har internationella biståndsorganisationer visat att det är möjligt att göra framsteg. Genom förhandlingar har flickor kunnat gå i skolan och människor har stärkt sina rättigheter, så den lokala förankringen och det lokala arbetet är mycket viktigt", fortsatte Ulrika Modéer.

Modéer upprepade att det nu är nödvändigt att hitta andra vägar för att fortsätta stöd och utveckling och det har varit fokus från dag ett för FN-organisationer. Hon kritiserade också politiker för att inte ha tagit tillräckligt med ansvar de senaste decennierna, utan sökt enkla svar på komplicerade frågor.

"Det är inte svårt att förklara varför det är bättre att stödja bonden så att han kan så och skörda, eller ge stöd till kvinnor till en egen försörjning, i stället för att de ska stå i matköer och vänta på akut humanitär hjälp", sade Ulrika Modéer.

"Nu står vi inför vintern och människor dör. Samtidigt är de internationella fonderna till stor del frysta och därför måste vi hitta lösningar att öppna upp finansieringen igen", tillade Modéer.

Konferensens moderator Görrel Espelund ställde frågan om det är möjligt att jobba långsiktigt så länge regimen inte är internationellt erkänd

Carin Jämtin: Vi är i en situation där det inte är möjligt att kanalisera pengar genom regimen. Det innebär att FN och andra organisationer måste vara mottagare. Det är möjligt och det har gjorts tidigare, till exempel i Sudan. Så det går att hitta mekanismer. Men vi kommer inte att låta stödet gå genom regimen.

Terje Watterdal: Stödet måste gå till direkt till människor på lokal nivå, till skolor som redan finns där. Vi har existerande system och strukturer lokalt som vi kan använda och fortsätta arbeta med. Men även om vi har skolor så får inte lärarna ut lön. Det är nödvändigt att vi hittar långsiktiga system men just nu rinner tiden ut. Folk måste få ut sina löner, men också utsäde före vintern för att kunna skörda i vår och förhindra svält på sikt. Vi har fortfarande systemen på plats för detta – men de riskerar att kollapsa om vi inte går till handling snabbt! Det finns ingen tid att spilla.

Ulrika Modéer: Vi kan ge stöd till försörjning nu direkt. Det behöver inte ses som kortsiktigt utan stärker också på längre sikt. Det behöver inte handla om små projekt här och där utan kan ses som en helhet som ingår i ett system för långsiktig utveckling och försörjning.

Både Terje Watterdal och Ulrika Modéer tog upp betydelsen av att arbeta efter den så kallade Nexus-modellen, alltså en kombination av både humanitärt- och utvecklingsbistånd, samt fredsbyggande arbete.

Moderator Görrel Espelund: Vi vet inte mycket om vilken politik som talibanerna tänker föra. Men vet vi något om deras prioriteringar när det gäller samarbete med det internationella samfundet? Och kommer de överhuvudtaget att ha samröre med en omvärld som omfattas av helt andra principer?

Terje Watterdal: Jag måste säga att de hittills har visat en viss flexibilitet på många områden, exempelvis att de till sist godkände att även de äldre flickorna fick komma tillbaka till skolan. En flexibilitet som faktiskt var oväntad för mig. Det som särskilt bekymrar de nya makthavarna är hälsosystemet. Regimen står utan kompetens på tjänstemannasidan och har varit tämligen öppna i diskussioner med oss. Men klart nu är att vi måste få in pengar i landet och öppna banksystemet igen!

Carin Jämtin: För oss på Sida kommer FN att vara huvudaktören på basnivå i landet i diskussionen med olika intressenter, liksom det afghanska civilsamhället. Jag vet inte hur talibanernas planer ser ut; de var uppenbarligen också överraskade av det snabba maktövertagandet. Men jag vill än en gång säga: vi kommer inte att medverka till institutionaliserad diskriminering och därför vill vi agera genom andra partners, vilka garanterar att sjukvård, utbildning och annat når målgrupperna.

Ulrika Modéer: Vi måste föra diskussioner med talibanföreträdare och det har vi idag också. Vi måste också komma ihåg att vi redan har haft det under lång tid i talibankontrollerade områden. I synnerhet de svenska och norska Afghanistankommittéerna har erfarenhet av förhandlingar med talibaner i områden som de har kontrollerat, men också det afghanska civilsamhället har haft kontakter med talibaner. Varken denna regim eller den förra regeringen hade full kontroll över landets alla delar och det ger oss ännu större anledning att samverka och diskutera med makthavare på lokal nivå, för att vi ska kunna leverera tjänster ut till folket. Det är också viktigt att ge det afghanska civilsamhället stöd så att de får kraft att själva hävda sina rättigheter, till exempel att flickor ska få utbildning.

POLITISKA PRINCIPER KROCKAR MED HUMANITÄRA

Sverige måste ha tydliga riktlinjer, krav och principer som grund för interaktion med talibanerna. Men principerna får inte hindra stöd till det afghanska folket. Det framförde Sveriges biståndsminister Per Olsson Fridh vid konferensen.

FRÅN DEN SVENSKA REGERINGENS SIDA medverkade Per Olsson Fridh (MP), minister för internationellt utvecklingssamarbete, vid den internationella konferensen.

”När talibanerna tog makten med militära medel, praktiskt taget över natten, upplevde många av oss att det blev svårare att verka, finansiera och genomföra aktiviteter för utveckling. Detta på grund av talibanernas politik och vilka de är och vad de står för. Men också problem på grund av de principer för politik och finansiering som det internationella samfundet började tillämpa, med tanke på talibanernas bakgrund och historia”, sade Per Olsson Fridh i sitt tal till konferensen.

Han medgav att han tyckte att de principerna och reaktionen från det internationella samfundet är rättfärdiga. Men att konsekvensen är en social och ekonomisk kollaps och då krockar de principerna med andra humanitära principer.

I anslutning till diskussionen om att inget regeringsstöd ska få gå genom talibanregimen, sade sig Per Olsson Fridh verka för att Världsbanken bör hitta nya lösningar för att lösgöra de resurser för Afghanistan som just nu är låsta. Liksom att verka för att också lösgöra medel från EU som är tänkta för Afghanistan.

”Vi stöder de initiativ och principer från FN som kan leda till en väg framåt”, menade biståndsminister Per Olsson Fridh. ”Vi är flexibla för att hitta de bästa möjliga lösningarna i den nuvarande situationen.”

”Vi får inte vara naiva”

I sitt tal till konferensen, var Olsson Fridh tydlig med att det just nu kanske inte är möjligt att hitta det bästa tänk-

bara scenariot – men däremot göra bättre än det sämst tänkbara. ”Det är viktigt att hitta rätt förhållningssätt gentemot talibanregimen, med tydliga riktlinjer, krav och principer som ska utgöra grund för vår dialog och interaktion med talibanerna. Men principerna får heller inte hindra oss att erbjuda grundläggande service till folket om det är möjligt för oss att göra det”, sade Per Olsson Fridh i konferenstalet. ”Där får vi inte vara naiva.”

I en reflektion gav Olsson Fridh bilden av ett Afghanistan med många sidor och infallsvinklar och med stor komplexitet. ”Vi förknippar landet med militära interventioner och ockupation, långvarig konflikt, torka, matbrist, terrorgrupper och korruption. Men Afghanistan är så mycket mer: vackert, vänligt och med mycket värme och humor mellan människor. Både robust och känsligt på samma gång”, menade han.

Biståndsmintern gav sin stora uppskattning till alla de oräkneliga kvinnor och män i Afghanistan som på ett modigt och oförtröttligt sätt arbetat för en bättre morgondag i landet.

Stor uppskattning till SAK

Per Olsson Fridh tackade också särskilt Svenska Afghanistankommittén för sitt långsiktiga arbete under flera decennier, framför allt när det gäller att erbjuda flickor skolgång och stärka kvinnors ställning.

”Ni i SAK har visat att det är möjligt att fortsätta arbetet i Afghanistan och ni har visat vägen i era aktioner. Just nu mer än någonsin behövs ni i Afghanistan!” avslutade biståndsminister Per Olsson Fridh.

VAD VILL TALIBANERNA?

En av konferensens huvudfrågor var vilken politisk väg de nya makthavarna väntas ta. I det inledande seminariet diskuterade panelen vilka slutsatser som kan dras av talibanernas första tre månader vid makten.

VID SEMINARIET DELTOG bland andra Anders Fänge, styrelseledamot i Svenska Afghanistankommittén och mångårig medarbetare, bland annat som landschef. Fänge anses som en av Sveriges främsta Afghanistan-kännare. Han framhöll hur viktigt det är att lära känna ett land i grunden för att undvika fällor och misstag – ”Lay of the land”.

”Talibanerna kan vara mycket svåra att förstå sig på. Somliga menar att det är exakt samma rörelse som den var tidigare. Men jag har aldrig sett en organisation helt utan interna motsättningar och det förekommer också inom talibanrörelsen”, menade Anders Fänge.

Han sade att övertagandet av makten kom lika överraskande för talibanerna som för hela världen i övrigt. Det innebär att de ännu inte har kunnat etablera ett centralt styre med en enhetlig politik. Därför görs de verkliga och viktiga överenskommelserna med lokalt talibanstyre ute på landsbygden – inte centralt. Ute på lokal nivå kan motsättningarna inom rörelsen både vara etniska, ideologiska och religiösa.

Tydliga spänningar inom talibanrörelsen

Stephen Brooking är tidigare särskild rådgivare för FN och för dess insats i Afghanistan, UNAMA. Han varnade för att göra alltför långtgående överenskommelser lokalt med talibanerna eftersom det kan uppfattas som att ta ställning för eller emot vissa fraktioner inom rörelsen.

”En del grupper inom talibanerna är representerade till fullo, medan andra inte är det alls. Talibanerna gynnar ofta

sina egna krigare och familjer. Detta kan skapa spänningar”, varnade Stephen Brooking.

”Det är tydliga spänningar mellan de olika fraktionerna. Haqqani-grupperingen har till exempel upprättat egna lokala representanter. Sedan ser vi ett stort gap mellan talibanernas propaganda och vad de säger, jämfört med vad som verkligen händer”, menade Brooking. ”Ett exempel är hur talibanerna beskriver sin förmåga att upprätthålla säkerheten.”

”Talibanerna har gått ut med att inga hämndaktioner kommer att utföras. Vi har dock sett att det har förekommit mord och handlingar av hämnd, även om det inte varit i den omfattning som befarats, men ett enda mord är ju ett för mycket”, menade Stephen Brooking.

Han varnade också för att internationella organisationer nu bygger upp representation med kontor utanför landet med personal, i stället för att fortsätta att lägga resurserna inne i Afghanistan.

Förståelse om samhällsstyre saknas

Vid seminariet om talibanernas tänkta politik, medverkade även Kate Clark, biträdande chef vid Afghanistan Analysts Network (AAN). Hon menade att talibanerna inte hade någon som helst plan om det internationella biståndet plötsligt skulle upphöra. Redan tidigare var det andra organisationer som svarade för samhällsservicen i de områden talibanerna kontrollerade. Det fanns ingen idé om en egen offentlig sektor och nu ser vi en katastrof och ekonomisk kollaps och den kommer att förvärras i vinter. >

”Den verkliga och omedelbara krisen nu är bristen på pengar. Banker över hela världen stoppar transaktioner till Afghanistan och det till en stat som är helt beroende av bistånd. Den största påverkan på samhället hittills är den ekonomiska krisen. Vi måste få in pengar till Afghanistan.”

Anders Fänge, styrelseledamot och tidigare landschef, Svenska Afghanistankommittén

› ”Vi hör mycket om vad omvärlden bör göra just nu, men inget från talibanerna hur deras plan utan internationellt stöd nu ser ut. Vi har länge undrat över talibanernas strategi och plan för det kommande samhället, men har sett en stor militär prioritering. Intresset för offentlig civil förvaltning har varit mycket lågt, möjligen med undantag för skatter, den militära striden och själva ideologin”, framförde Kate Clark. Hon ställde också frågan hur en regim gör som är helt organiserad för krig och som plötsligt ska förvalta ett civilt samhälle. Och dessutom ett samhälle som har förändrats stort sedan den förra maktperioden.

Clark framförde att vi nu intresserat väntar på taliban-regimens planer för framtiden, men att det uppenbarligen också saknades en plan B hos USA om talibanerna skulle ta över landet. Det är värt att ha med oss.

Konferensens moderator Görrel Espelund frågade om det faktum att samhället förändrats under de senaste 20 åren innebär att talibanernas politik nu kommer att vara annorlunda, jämfört med den förra styresperioden?

Anders Fänge svarade att talibanerna även tidigare har haft en oklar uppfattning om samhällsutveckling och vad den skulle leda till, och han gav exempel på det från sina tidigare möten med talibanledare. Fänge menade dock att en sak som tycks ha ändrats är synen på utbildning. Nu tillåts exempelvis flickor – även de lite äldre – att gå i skolan, med lite variation beroende på provins. ”Vi har heller inte hittills fått rapporter om offentliga avrättningar, musikförbud, krav på burka och liknande, men det råder stor osäkerhet om vad som händer och allt beror mycket på vilken falang som styr”, sade Fänge.

”Talibanerna har ändrats under de senaste 20 åren, men hur mycket vet vi väldigt lite om. Vad som händer framöver beror mycket på vilken gruppering som kommer att dominera”, sade Anders Fänge.

Ekonomi är den stora krisen

”Den verkliga och omedelbara krisen är nu bristen på pengar” fortsatte Fänge. Banker över hela världen stoppar transaktioner till Afghanistan och det till en stat som är helt beroende av bistånd. Den största påverkan på sam-

hället hittills är den ekonomiska krisen. Vi måste få in pengar till Afghanistan.”

Vid konferensen visades ett filmklipp från en av talibanernas presskonferenser i augusti, där talespersonen Zabihullah Mujahid ”garanterade kvinnors rättigheter”, så länge det är i enlighet med den islamiska kontexten. Zabihullah Mujahid uppmanade också kvinnor att fortsätta vara en del av samhället, eftersom de har en viktig uppgift att fylla. Görrel Espelund ställde frågan vad den typen av löften egentligen är värda.

Andreas von Brandt, ambassadör och chef för EU:s delegation i Afghanistan, svarade att frågan är svår, men som för många regeringar finns det alltid en skillnad mellan uttalanden och praktisk handling. Det som är viktigast nu är att se vad som inte har hänt än. Även för den som är väldigt hårdnackad i sin ideologi och religion, finns det alltid politiska hinder att förhålla sig till, sade von Brandt.

”Jag är inte naiv eller överentusiastisk när det gäller vår förmåga att påverka, men det kommer alltid att finnas utrymme för inflytande. Vad som är positivt är att vi har hört uttalanden från olika ministerier om att kvinnor ska kunna fortsätta med humanitärt arbete, även om det trots allt bara är uttalanden”, sade Andreas von Brandt.

Han tog också upp media som ett exempel. En viss oberoende media finns kvar och även om det inte finns utrymme att kritisera regimen hårt, kan den alltid visa på olika aspekter av samhället. Även talibanerna har lärt sig att utnyttja egna medier.

En fråga från publiken gällde talibanernas självständighet och oberoende som rörelse:

Kate Clark svarade att om frågan avsåg relationen till Pakistan så har afghanerna alltid haft en självständig grundhållning, men även sett till att ha en bra relation, åtminstone på ytan, med den som det kan vara bra att samarbeta med. ”Vi ska komma ihåg att den tidigare presidenten Hamid Karzai inte heller var helt lojal med USA, trots stort ekonomiskt stöd. Hur exempelvis Pakistan tänker nu är svårt att veta. De frågar sig säkert vad statskollapsen nu kan innebära för dem själva, till exempel när det gäller flyktingströmmar från Afghanistan och närvaron av IS”, framhöll Clark.

SAMRÖRE MED TALIBANERNA

Frågan om hur omvärlden ska förhålla sig till talibanerna är politiskt känslig. En av konferensens paneler diskuterade hur det internationella samfundets samverkan med talibanstyret skulle kunna se ut.

I DISKUSSIONEN OM hur det internationella samfundet ska förhålla sig till talibanerna deltog bland andra Ashley Jackson, biträdande chef för "The Centre for the Study of Armed Groups" på Overseas Development Institute (ODI) och författare av boken "Negotiating Survival – Civilian-Insurgent Relations in Afghanistan".

Ashley Jackson knöt an till tidigare diskussioner och frågan vad talibanerna vill och vilken väg de kommer att ta. Men troligen kommer situationen att bestå ett bra tag framöver med oklara centrala riktlinjer. Alla förändringar hos talibanerna sker långsamt.

"Vi vet hur talibanerna fungerar och för oss krävs förbindelser på alla nivåer. Just nu är talibanerna den enda maktspelearen med möjlighet att fatta styrande beslut. Det innebär att lidandet bland folket blir mycket större om vi inte samverkar med talibanerna än om vi gör det", menade Ashley Jackson.

"Det internationella samfundet bör arbeta efter principen 'Do No Harm'. Att inte ha förbindelser med talibanerna kan skapa mekanismer som är mycket värre", fortsatte Jackson. "Vi bör tänka på vilken typ av samröre som gynnar det afghanska folket bäst och det är inom talibanernas alla nivåer. Men det är på framför allt den lokala nivån som vi kan nå resultat och där bör samröret fortsätta."

"Riskerna förknippade med samverkan och förbindelser med talibanerna känner vi till och de är väldokumenterade. Men riskerna med att inte ha samröre med talibanregimen är mycket större", framhöll Ashley Jackson.

Samröre viktigast på lokal nivå

Hon menade att internationella krav och sanktioner troligen har obefintlig effekt på talibanernas politik centralt. Vi vet var talibanerna står, de kommer inte inom översiktlig tid att inkludera olika grupper i styret, erkänna alla mänskliga rättigheter och de kommer inte att ändra sin grundläggande uppfattning vad gäller kvinnors utbildning. Därför gäller det att ha ett pragmatiskt förhållningssätt från det internationella samfundet och inte förvänta sig snabba förändringar i politiken i Kabul. Det är på lokal nivå som

samröret ger bäst resultat och det har vi lärt oss de senaste 20 åren, sade Ashley Jackson.

"Frågan om erkännande av talibanregimen är inte den viktigaste frågan just nu. Egentligen erkände USA talibanstyret i praktiken när deras avtal slöts 2020. Vi bör ha ambassader på plats för att få information och insyn i vad som händer", slog Ashley Jackson fast.

I seminariet deltog även Tomas Niklasson, EU:s särskilda sändebud för Afghanistan. Han tydliggjorde att utvecklingsstödet har avbrutits, men att EU i stället ökar den humanitära hjälpen.

Tomas Niklasson klargjorde att EU:s syfte och mål har ändrats i grunden, eftersom det inte längre existerar en fredsprocess. EU fortsätter dock sina humanitära åtaganden och kommer att öka det humanitära biståndet. Detta helt enkelt för att bidra till att minska de stora problemen framöver och hjälpa till att klara vintern för människor.

Utvecklingsstödet från EU har upphört

"Däremot har vi dragit in utvecklingsbiståndet eftersom det hittills har gått genom regeringen, men vi tittar nu på andra lösningar som inkluderar utbildning, hälsa och matproduktion. Vi undersöker om och hur vi kan betala löner vid sidan av den statliga sektorn. Jag inser risken med att verksamheter kan komma att drabbas hårt, men vi inom EU ser ingen möjlighet att göra utbetalningar via den afghanska regimen", sade Tomas Niklasson.

Enligt Niklasson, tittar EU nu på möjligheten att åter ha en diplomatisk närvaro i Kabul för att minska risken för missförstånd. Risken för missvisande kommunikation är uppenbar med en representation på för stort avstånd. Tomas Niklasson menade att det kan finnas en viss representation i landet ganska snart.

"Och i den situationen har vi kontakt och diskussioner med talibanerna, framför allt på regeringsnivå. Detta för att kunna kräva ansvar och förklara nödvändigheten med en inkluderande politik, fri rörlighet och acceptering av mänskliga rättigheter. Jag tror det är viktiga principer för

- › talibanerna att förhålla sig till om de vill ha acceptans av det egna folket, men också från det internationella samfundet”, menade Tomas Niklasson.

”Men vilka konstitutionella principer som kommer att råda och hur talibanregimen kommer att förhålla sig till internationella samfundet, är mycket oklart idag”, enligt Niklasson.

Barnett Rubin är bland annat tidigare senior rådgivare för Afghanistan och Pakistan vid USA:s utrikesdepartement. Han framhöll att det nu gäller nu att vara realistisk, vilket västvärlden inte alltid har varit. Det gäller att förstå den faktiska situationen: Folk dör. Folk svälter och fryser ihjäl. Det internationella samfundet vill inte ge stöd till talibanerna eftersom de möjligen kan vara värd för terrorister – och detta efter alla drönarattacker mot landet vilka i sig är krigsbrott, menade Barnett Rubin.

”Vi ska komma ihåg att alla andra alternativ än talibanerna är sämre: den enda dominerande oppositionsgruppen är för närvarande IS, som uppenbarligen ökar i

styrka nu. Inga andra grupper har någon större betydelse”, sade Rubin.

Klimatförändringarna har påverkat

Afghanistan är inte bara politik. Folk bor och lever där och jordbruket är den grundläggande näringen. Klimatförändringarna har påverkat och drabbat landet hårt. Torkan har förstört 40 procent av skörden. Det är ett extremt nödläge i landet.

Många i USA är rädda för terrorism, men terrorismhotet är inget jämfört med alla som nu riskerar att dö av svält och kyla, enligt Barnett Rubin.

”När det gäller talibanerna har jag aldrig sett dem så splittrade. Många grupper är missnöjda och vi har nu en möjlighet att öppna upp mot de mer moderata grupperna som vill ha samröre med omvärlden. Just nu har vi i praktiken uteslutit falanger som är mer öppna mot omvärlden och det innebär ett indirekt stöd till de mer hårdföra grupperna”, menade Rubin.

Hur djup är splittringen inom talibanerna? frågade konferensens moderator Görrel Espelund:

Barnett Rubin: Vi har splittringar i alla politiska organisationer, det är fraktioner även i USA:s regering och inom EU. Talibanerna är egentligen ovanligt enhetliga och stabila. Men vem vet vad som händer vid exempelvis en ännu större svält? Eller om någon ledare dör? Om talibanrörelsen skulle splittras och delas blir situationen troligen än värre.

Görrel Espelund: Talibanerna har nu gått från att vara motståndsrörelse till statsbyggare. Vad kan de erbjuda folket?

Tomas Niklasson: De har minskat våldet men var också orsaken till det... De måste bygga acceptans och det kan handla om en politisk process och sen att gradvis bygga upp jordbruket och ha beredskap mot klimatförändringar.

Barnett Rubin: De kan erbjuda icke-krig. Vi ska komma ihåg att den tidigare regeringen inte heller kunde bygga en stat. Talibanerna är nu den enda organisationen med en nationell närvaro med en politisk struktur. Det finns ingen annan politisk kraft som kan kontrollera hela territoriet, men det betyder inte att det alltid behöver vara så. Därför bör vi samverka med andra krafter i landet också.

Görrel Espelund bad de tre seminariedeltagarna svara JA eller NEJ om talibanregimen bör erkännas internationellt:

Ashley Jackson: Irrelevant fråga. Folk svälter ihjäl och då är inte frågan om ett diplomatiskt erkännande prioritet. Risken är att om talibanerna exkluderas från det internationella systemet, så driver man in dem i kretsar som ligger utanför och det vill vi inte. Däremot är kontakter och diskussion prioritet, snarare än erkännande. Vi behöver nya principer för hur vi ska närma oss och ha samröre. Hur kan vi exempelvis uppmuntra att kvinnor får ta del av samhället, utan att det blir kontraproduktivt.

Tomas Niklasson: Nej inte nu. Konstitutionen är väldigt oklar och en regering måste bli accepterad av det egna folket innan den kan bli internationellt erkänd. Frågan är också vem som kommer att representera Afghanistan i internationella organisationer och hur regimen ser på internationella lagar och konventioner. De har mycket att bevisa där. Talibanerna menar att de har gjort en hel del, men jag håller inte riktigt med. Det är viktigt att vi är tydliga med vad vi förväntar oss av dem.

Barnett Rubin: Irrelevant. Inte än. Problemet är att talibanregimen inte vet vad den måste göra för att bli erkänd i nuläget. Men vi i det internationella samfundet är inte klara över det heller. Så det behövs en tydlighet och en plan för att talibanregimen ska kunna erkännas och hur sanktionerna tas kunna tas bort.

FORTSATT STÖD FÖR KVINNORS RÄTTIGHETER

De senaste 20 åren har kvinnorna i Afghanistan flyttat fram sina positioner väsentligt. Hur kan det internationella samfundet stötta kvinnorna och säkerställa att framstegen inte går förlorade?

ETT ANFÖRANDE OM kvinnors situation gjordes av Najwa Alimi, uppmärksammad journalist i Afghanistan, mottagare av Per Anger-priset 2019 och som nu befinner sig i Sverige efter evakuering från Kabul. Hon deltog i seminariet om förutsättningarna för fortsatt stöd för kvinnors rättigheter och hur ett sådant arbete i så fall skulle gå till. Najwa Alimi talade via tolk från talarstolen och var mycket kritisk mot det internationella samfundet:

”Det internationella samfundet gav en röst till kvinnor. Sen lämnades vi och omvärlden betraktar nu utvecklingen utifrån och från sidan. Detta är ett slags förräderi. De tidigare programmen och projekten för kvinnor har ofta varit ineffektiva, men det är delvis vårt eget fel. Vi har inte utnyttjat dem fullt ut”, menade Najwa Alimi.

”Hundratals kvinnor har flytt eller lever i rädsla. Högre utbildning för kvinnor riskerar att paralyseras.”

Tidigare projekt var otillräckliga

Alimi gav dock ett exempel från några utbildningar i Herat, som har fått öppna upp igen för kvinnor som ett resultat av påtryckningar från kvinnorna själva. Hon uttryckte dock inga större förhoppningar om att talibanstyret ska kunna tillgodose kvinnors rättigheter och att talibanerna skulle ha förändrats. ”Om vi tittar på erfarenheterna från tidigare, så innebär talibanernas styre våld mot kvinnor och barn och en ekonomisk nedgång. Talibanerna ignorerar kvinnor. De tidigare projekten för kvinnors rättigheter gjorde tyvärr inte sitt jobb riktigt”, sade Najwa Alimi.

”Nu måste det internationella samfundet visa solidaritet med kvinnorna och erbjuda stöd. De kvinnor som arbetar och har verkat för kvinnors rättigheter bör få hjälp att evakueras”, menade Alimi. ”De behöver inte medaljer utan skydd!”

Sabotage av idén med islam och sharia

”Under åren med internationell närvaro gjordes det framsteg men inte tillräckligt. Vi såg vissa positiva effekter, men det var en process i förändring. Jag vill inte överdriva framgångarna, men vi var glada över de framsteg som gjordes”, framförde Najwa Alimi. ”Nu ser vi en total kulturell förändring.”

”Vi har blivit totalt ignorerade i dialogen med talibanerna om kvinnors rättigheter. Nu ses vi som någon slags ’collateral damage’ i konflikten”, menade Alimi.

Najwa Alimi var också tydlig med att talibanregimen inte bör få ett internationellt erkännande. De kan aldrig accepteras, menade hon. ”Talibanerna gör anspråk på att vara en religiös rörelse men de får absolut inte ha monopol på sin version av sharia. De har saboterat hela idén med islam och sharia”, fortsatte Alimi.

Vid seminariet om hur det fortsatta stödet för kvinnors rättigheter kan drivas, deltog Aminulhaq Mayel, tillförordnad programchef och biträdande landschef vid Svenska Afghanistankommittén i Kabul. Mayel är långvarig medarbetare inom SAK med lång erfarenhet från bland annat utbildningsprogrammet.

› **Talibaner blandar ihop religion och kultur**

Mayel gav en intressant reflektion från det dagliga livet i Kabul: Han berättade att han väl minns livet under talibanernas förra maktperiod, men just nu kan han köra hem från kontoret i egen bil, i kostym med västerländskt snitt och utan problem passera flera talibanska vägkontroller vilket är en stor skillnad. Mayels erfarenhet är att talibanerna är medvetna om de utmaningar som Afghanistan har och även inser de framsteg som har gjorts.

”Men det viktiga i nuläget är att stå emot talibanerna och exempelvis hävda rätten till utbildning för alla. Problemet för talibanregimen är att de blandar ihop religion och kultur. Detta i ett strikt muslimskt land där 75 procent av befolkningen bor på landsbygden”, berättade Aminulhaq Mayel.

Jamila Afghani, ordförande av den afghanska sektionen av Women’s International League for Peace and Freedom (WILPF), framhöll att kvinnorna i Afghanistan redan i

februari 2020 såg behovet av en plan B, då USA och talibanerna slöt sitt avtal.

”Vi såg risken, men blev inte lyssnade på!” sade Afghani. Moderatoren Görrel Espelund frågade vad det internationella samfundet kan göra nu för att försvara och stärka kvinnors rättigheter, både inom och utanför Afghanistan.

När Aminulhaq Mayel fick frågan blev det strömvabrott vid SAK:s huvudkontor i Kabul, varifrån Mayel medverkade på länk. I mörker svarade han:

”Det finns utrymme till förändringar. Civilsamhället är hård pressat men bör fortsätta att hävda rätten till utbildning, hälsa och så vidare. Och där är det viktigt för det internationella samfundet att påverka de religiösa ledarna och lärda inom islam för att kvinnor ska rätt till utbildning och tillgång till sjukvård – och att detta är i enlighet med religionen. Det finns krafter inom islam som starkt kan påverka talibanrörelsen.”

› **Hur djup är splittringen inom talibanerna? frågade konferensens moderator Görrel Espelund:**

Najwa Alimi: Talibanerna kom snabbt och, som många uppfattade, lätt tillbaka till makten. De kan också lätt förlora makten igen. Ni i omvärlden har möjlighet att medverka till att återta Kabul och störta talibanerna. De är obildade, okunniga och icke accepterade av folk i Afghanistan. Det kan utnyttjas.

Jamila Afghani: Vad ändrar egentligen sanktionerna hos talibanerna? Men hur påverkar sanktioner livet för kvinnor? Effekterna är svåra. Jag ber det internationella samfundet att hitta bra mekanismer att fortsätta stödet!

Görrel Espelund: Vilka långsiktiga lösningar ser ni?

Najwa Alimi: Framtiden för Afghanistan är kvinnorna – ingen utveckling utan kvinnor! Den politiska situationen är svår att förutse, men nu har det internationella samfundet möjlighet och makt att bygga kapacitet för kvinnors rättigheter. Jag som afghansk kvinna måste först förstå mina egna individuella rättigheter innan jag talar om kvinnors rättigheter i stort. Vi måste förstå kvinnors rättigheter.

Aminulhaq Mayel: Vi förväntar oss att det internationella samfundet inte ger upp! Afghanistan lider katastrofalt. Omvärlden får inte glömma behoven, utan fortsätta att sätta press på talibanregimen. Men inte på sådant sätt att det afghanska folket lider!

Jamila Afghani: Låt orden bli till handling! Praktisera det ni säger!

SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER

Konferensdagen innehöll många diskussioner där breda perspektiv kom fram. De samlade kunskaperna hos paneldeltagarna och övriga medverkade var stora och breda.

Snabba lösningar brådskar

Det var tydligt vilken komplex och komplicerad situation Afghanistan befinner sig i. Det finns för närvarande inga lätta lösningar, men uppenbart är att det krävs snabba lösningar och där har det internationella samfundet ett stort ansvar för att snabbt hitta nya mekanismer till stöd för att mildra katastrofen. En nyckel är att hitta sätt till finansiering och överföring av pengar till Afghanistan – och det är något som brådskar. Oavsett kommer det att bli en katastrofalt svår vinter, men nu gäller det att snabbt mildra konsekvenserna. I en utsatt situation är det alltid de mest utsatta grupperna som drabbas värst: barn, kvinnor, funktionsnedsatta och andra marginaliserade grupper, framför allt på landsbygden. Den viktiga frågan om kvinnors rättigheter får inte glömmas bort. Den kampen måste fortsätta och där har det internationella samfundet ett stort ansvar. De rådande sanktionerna mot talibanregimen får inte drabba befolkningen på ett sätt som förvärrar den oerhört svåra situationen för människor. Just nu är det fråga om liv och död. Problemet med få in pengar i landet återkom i flera sammanhang under konferensen.

Tre SAK-profiler sammanfattade

Vid konferensen gav tre profilerade medarbetare från Svenska Afghanistankommitténs arbete sina reflektioner och sammanfattningar: Anna Ek, Sverigechef, Anders Fänge, styrelseledamot och f.d. landschef och Andreas Stefansson, generalsekreterare.

Anna Eks sammanfattning

Anna Ek gjorde sin sammanfattning efter halva dagen när de inledande programpunkterna på förmiddagen hade klarats av: inledningstal av generalsekreterare och biståndsministern, samt seminarierna om riktningen i talibanregimens politik hittills och det om vilket samröre och relation omvärlden kan ha med talibanerna.

Tio utvalda punkter från Anna Ek:

- Vi ser ett enormt intresse från allmänheten i Sverige. Det har varit bra påminnelse om att engagemanget finns kvar för Afghanistan och det har i hög grad förstärkts.
- Vi hör hur regeringar och internationella aktörer nu förlitar sig stort på att organisationer som SAK ska ta över stödet till befolkningen, men det finns en gräns även för oss. Om vi inte kan föra in pengar i landet på grund av sanktionerna, kan inte heller vi inom Svenska Afghanistankommittén göra något. Den viktigaste frågan just nu är hur vi ska få in pengar till Afghanistan, pengar från olika fonder och konton som egentligen tillhör det afghanska folket.
- Vi ser visserligen ett minskat våld över lag i landet. Men det har förekommit en del attacker och även riktat mot minoriteter. Det får vi inte glömma bort.
- Afghanistan är inte samma land som för 20 år sedan. Det innebär att personer i Afghanistan under 20–30 år knappast har några egna referenser från den förra epoken. Men det gäller också i Sverige, där den yngre generationen ofta har en vag uppfattning om exempelvis talibanerna på 90-talet, 11 september, Usama Bin Ladin och annat – vilket innebär att de är beroende av vår berättelse om historien.
- Medias roll i Afghanistan är fortfarande viktig. Under 20 år har afghanerna kunnat ta del av ett relativt stort medieutbud och även själva agerat på sociala medier. Även om fri media idag pressas tillbaka, kan inte talibanregimen agera hur som helst utan att det kommer krav och reaktioner.
- Situationen kan kännas deprimerande nu när mänskliga rättigheterna i landet hotas. Men själva kunskapen om de rättigheter som funnits och som människor har rätt till, är viktig. Det är något positivt vi kan ta med oss framöver.

› **Anders Fänges slutsatser**

Anders Fänge, styrelseledamot, f.d. landschef och pionjär inom Svenska Afghanistankommittén. Sex slutsatser från Fänge vid dagens slut:

- Det är positivt att ta del av den stora viljan att stödja Afghanistans folk, till exempel genom FN:s Trust Fund. Men det är lite bortkopplat från arbetet på marken. Även om ideella organisationer som Svenska Afghanistankommittén fördubblade kapaciteten, kan det inte ersätta bortfallet som tidigare har gått genom regeringen och staten.
- Många NGO:s är starkt försvagade på grund av att de är på väg att lämna landet eller har fått minskat kapacitet. Det måste repareras och det kan tyvärr inte göras på kort tid.
- Många fristående implementerande organisationer har helt enkelt försvunnit. När nu FN ska öka insatserna, till exempel genom sitt utvecklingsprogram UNDP, så har de en tradition av att samarbeta med regeringar. Inte med ideella organisationer och UNDP är ingen implementerande organisation.
- Vi har hört här under konferensen att banksystemet måste börja fungera. Just nu är finanssystemet havererat och huvudskälet är USA:s sanktioner. Bankerna världen över är rädda för att bryta sanktionerna och hamna i onåd, vilket skulle innebära stora böter och ett stopp för att få handla med dollar.
- Så det omedelbart stora problemet är att få in pengar till Afghanistan. Om det inte sker snart kommer många människor att dö i landet som en konsekvens. Många kommer ändå att duka under, men ännu fler om vi inte kan få in pengar i Afghanistan.
- Omvärlden och särskilt USA har ett mycket stort ansvar i detta. USA förlorade kriget men tar uppenbarligen ut sin hämnd på det afghanska folket. Sanktioner drabbar inte främst regimer, utan folket.

Andreas Stefanssons slutsatser

Svenska Afghanistankommitténs generalsekreterare Andreas Stefansson avslutade den internationella konferensen med sina personliga slutsatser och reflektioner. Han lyfte behovet att snabbt hitta nya mekanismer för finansiering och stöd för att mildra den annalkande katastrofen, men betonade också att det fortfarande finns hopp:

- Mitt i den smärtsamma situationen så finns det frön av hopp. Om vi får möjlighet att stödja det afghanska folket och hitta sätt att göra det så finns hoppet kvar.

Vi har dock under konferensen hört hur komplex situationen är och vilka politiska hinder som finns.

- Vår utgångspunkt måste vara att Afghanistan har förändrats under de senaste 20 åren med tre viktiga faktorer: Afghanistan har förändrats, dess kvinnor har förändrats och vi har sett ett relativt stabilitet. Samt en demokratisering och större öppenhet, till exempel tack vare media. Allt detta ger hopp och ökar förutsättningen att ställa krav på talibanstyret. De känner troligen påtryckningar underifrån.
- Även talibanerna har förändrats. Det är svårt att exakt veta hur, men det finns mer moderata krafter som vi kan föra dialog med. På lokal nivå är talibanledarna mer flexibla och hörsamma. En alltför rigid inställning mot talibanstyret får inte hindra våra insatser. På lokal nivå har vi ofta kunnat göra överenskommelser och vi har upplevt en viss flexibilitet från lokala ledare. Intressant är att vad vi har gjort lokalt under många år, måste nu tillämpas på central nivå av det internationella samfundet.
- Omvärlden förväntar sig förändringar i politiken, men det kommer att ta tid. Jag tror inte att det är aktuellt med ett snart erkännande och legitimerande av den nuvarande regimen, utan den får bedömas utifrån sina handlingar den närmaste tiden. Frågan om erkännande och acceptans av talibanregimen är naturligtvis också en inrikespolitisk känslig fråga i många länder.
- Genom permanenta internationella sanktioner och isolering, kommer det att förvärra situationen för befolkningen. Vi har fruktat att talibanerna ska ta landet tillbaka till 90-talet. Om vi fastnar i nuvarande läge kommer vi själva att göra så att landet hamnar i 1990-talet igen!
- Tiden rinner ut. Ord måste bli handling. Det är nödvändigt att snabbt hitta nya vägar och just nu handlar det om att mildra den kommande katastrofen sex månader framåt. Den kan inte undvikas, bara mildras.
- Nu står vi inför vintern och bankerna har kraschat. Därför måste vi hitta lösningar att förmedla pengar – och det är bråttom. Oavsett sanktioner så måste det finnas mekanismer att få in pengar i landet för att mildra problemen. Det finns andra exempel och erfarenheter i världen att dra nytta av.
- Jag hör en stor frustration från kolleger och samarbetspartners på plats att se hur allt vi arbetat för riskerar att kollapsa. Situationen kommer uppenbarligen att förvärras, men förhoppningsvis bli bättre på sikt. Det finns hopp. Afghanistans folk tror på framtiden och vi måste fortsätta att finnas där!

EN VECKA FÖR AFGHANISTAN

Under veckan den 8–12 november arrangerades en rad aktiviteter för att sätta fokus på Afghanistan, framför allt den politiska situationen men också på kultur och historia.

Onsdag den 10 november – En kväll om Afghanistan på Etnografiska museet i Stockholm:

- Samtal mellan Klas Bjurström, strategisk rådgivare på Svenska Afghanistankommittén i samtal med Pieter-Jan Van Eggermont, humanitär rådgivare på Läkare Utan Gränser, om den rådande humanitära situationen i Afghanistan. Om biståndet uteblir och alla ekonomiska överföringar fortsätter vara stoppade står landet inför en snar och total samhällskollaps. Intensiva diskussioner pågår nu mellan internationella givare, FN och Världsbanken om, ifall och hur det afghanska folket ska kunna stödjas utan att samtidigt finansiera talibanerna.
- Återblickar från 50-, 60- och 70-talet i Afghanistan, arrangerat av SAK:s lokalförening i Stockholm. Mats Jonson berättade om 50-talet, en tid då hans morfar, agronomen och botanikern Carl Behm, ägnade sig åt forskningsresor i landet. Linda Fidjeland berättade om intryck från 60-talet, en tid hon själv bodde i Kabul tillsammans med sina föräldrar. Margareta och Lars Fränne berättade om 70-talet, då de båda bodde i Afghanistan då Lars arbetade som biträdande expert för FN.
- Eva Myrdal, senior forskare och Maria Dahlström, intendent på Världskulturmuseerna, berättade om det hotade kulturarvet, förstörelsen och den illegala handeln av kulturföremål. Mot bakgrund i arkeologin har Myrdal och Dahlström bland annat arbetat med Världskulturmuseernas utökade regeringsuppdrag Hotat kulturarv.

Onsdag den 10 november – Föreläsning med Helene Lackenbauer, på AF i Lund:

Helene Lackenbauer är Afghanistanexpert på Totalförsvarets Forskningsinstitut och tidigare styrelseledamot i SAK. Hon har gjort omfattande forskning om Afghanistan och Natos uppdrag. Lackenbauer diskuterade vad talibanerna vill och vart Afghanistan är på väg. Kommer de senaste decenniernas vinster att bibehållas?

Fredag den 12 november – Visning av filmen ”Flykt” i Stockholm:

”Flykt” handlar om den sanna historien om Amin som tvingas konfrontera sitt förflutna för att rädda sin framtid. Han flydde från Afghanistan till Danmark som ensamresande barn. I samband med visningen arrangerades ett panelsamtal.

Lördag den 13 november – Visning av den internationella konferensen, Mariestads bibliotek:

Visning av ett utdrag av den internationella konferensen den 11 november, med efterföljande samtal. Arrangerat av lokalföreningen i Skövde-Skaraborg.
